

Pierre Broué

Den tyska vänstern och den ryska oppositionen (1926-1928)

Följande text publicerades ursprungligen i franska tidskriften *Cahiers Léon Trotsky*, nr. 22, juni 1985 s. 4-25, under rubriken ”Gauche allemande et Opposition Russe de 1926 a 1928”. Artikeln var ett svar på en uppsats som Michel Prat hade presenterat vid ett symposium i Follonica. Den svenska översättningen är gjord utifrån den engelska översättning av Broués artikel som publicerades i tidskriften *Revolutionary History* vol. 2 no. 3, autumn 1989 under rubriken ”The German Left and the Russian Opposition (1926-28)”.

För en utförlig bakgrund till det som behandlas i artikeln, se Broués utomordentliga arbete *The German Revolution, 1917-1923*, Haymarket Books 2006. Se även Deutscher, [Den avväpnade profeten](#), i synnerhet kapitel 5 (”Den avgörande drabbningen: 1926-1927”) och artikeln [Vänsteroppositionen inom Komintern](#) av C Franzén och P-O Mattson.

Vid Follonica-symposiet om Trotskij höll Michel Prat, som är en specialist på Karl Korsch, ett anförande om *Krisen i det ryska kommunistpartiet och Komintern 1926-1927*¹. Rubrikalet förklaras av det faktum att symposiet handlade om Trotskij och inte om Korsch, likväl var det korschistiska teser som bestämde Michel Prats slutsatser, och vi ska här ta upp dessa till diskussion genom att utvidga studien till 1928 (som Prat inte angav i sin rubricering, men som han behandlade i sin text och sina anmärkningar).

Michel Prat utgår från en självklarhet, i vilken han ser ”ett ytterst anmärkningsvärt fenomen”, som, hävdar han, inte desto mindre har förblivit nästan helt obeaktat i den omfattande litteratur som ägnats åt Trotskij, nämligen ... dennes ”fullständiga nederlag” 1927 och att Trotskij fortsatte kampen för internationalism inom den ryska kommunistpartiet.² Michel Prat går ännu längre i sin slutsats. Han förklarar att Trotskij, liksom Zinovjev, utarbetade en politisk ståndpunkt som ”i sista hand” baserades ”på samma realistiska analys av den hierarki som faktiskt förelåg mellan det ryska kommunistpartiet och Komintern” och att Trotskij följaktligen var fångad ”i en logik som betydde verksamhet inom det ryska maktmonopolets ramar” och därför kom ”att bortse från möjligheterna av en internationell vänsteropposition”.³

Naturligtvis kan en sådan analys ses som typisk för Korsch och även ses som en sammanfattning av dennes kritik av Trotskijs roll i detta sammanhang och på denna punkt. Men i gengäld må det vara oss tillåtet att säga att en sådan analys är slarvigt ihopfogad, utan särdeles stort hänsynstagande till den historiska verkligheten och de verkliga motsättningar på vars grundval de oppositionella måste utarbeta sin politik.

Michel Prats resonemang är i själva verket mycket enkelt, och kan nästan reduceras till en enda slutsats. 1926 omfattade vänsteroppositionen i det tyska kommunistpartiet c:a 30 procent av partiets aktiva medlemmar. 1929 var den försumbar. Under mellantiden hade den ryska oppositionen kämpat med de styrkor som den hade i det sovjetiska partiet (som den var beroende av), vilket den tyska oppositionen häftigt hade kritiserat den för. Således besegrades den tyska oppositionen därför att den negligerades av den ryska oppositionen. Men det skulle

¹ Michel Prat, ”Crise du PC Russe et crise du Comintern. La question d’une opposition de gauche internationale (1926-1927)”, i *Pensiero a azione politico de Lev Trockij* (2 vol.), Olschki, 1982, vol. 1, s. 347-358.

² Ibid., s. 348.

³ Ibid., s. 357-358.

vara alltför trevligt om historien och politiken kunde tecknas så enkelt och harmoniskt, i form av svart-vita omdömen, som gör det möjligt för skollärare att årtionden senare utdela över- och underbetyg.

Vänstern i KPD

Det är sant att den ”tyska vänstern”, som 1926-1927 utgjorde motsvarigheten till den Förenade oppositionen i Sovjetunionen, hade en verklig existens, till skillnad från vänsteroppositionen i många andra länder. För att vara en opposition i ett kommunistiskt parti hade den masskaraktär och var väl förankrad i flera genuint proletära sektorer, med ledare som hade varit partikadrer under de föregående åren. Den var långt ifrån marginell, den befann sig tvärtom i hjärtat av det största kommunistiska arbetarpartiet i Europa, det parti som närmast svarade mot den bolsjevikiska ”modellen”.

Men den tyska vänstern och den ryska oppositionen föddes inte i samma division – i det tyska partiet resp. i bolsjevikpartiet. Den tyska oppositionen uppstod ur de problem som rörde kampen om makten i Tyskland, innan frågan om ”socialismen i ett land”, för att nu inte tala om innan ”kampen mot trotskismen” uppstod i Sovjetunionen. Den tyska vänstern, som leddes av sådana som Ruth Fischer och Arkadi Maslow, Werner Scholem och Hugo Urbahns, var varken en marginell samling apparatjiks eller en krets intellektuella som de franska motsvarigheterna, utan den var ett uttryck för en autentisk strömning i den tyska arbetarklassen, närmare bestämt den strömning i efterkrigstidens Tyskland som vi kan kalla ”arbetarvänsterism”, förutsatt att vi inte glömmer att ”vänsterism” i bolsjevikiskt språkbruk helt enkelt betyder ”vänsterkommunism” och därför är en kommunistisk strömning. Denna strömning föddes ur kampen mot den socialdemokratiska byråkratin innan kriget, och sedan i den antimilitaristiska, pacifistiska kampen under kriget, och var också märkt av detta. Den uttrycktes på ett spektakulärt sätt vid bildandet av det Förenade tyska kommunistpartiet, som den för övrigt ledde i fördärvet i ”Berlinkommunen”. Den började återvinna förlorad mark 1920 med grundandet av KAPD, inspirerad av holländarna Pannekoek och Gorter och den europeiska vänsterismen. Det var denna äkta ”vänsterism” som 1921 återuppstod i det tyska partiets hjärta, i dess Berlin-Brandenburg-distrikt, då intellektuella och arbetarkadrer entusiastiskt för Tysklands del utvecklade en politik baserad på den välkända ”offensivteorin” som fötts ur Bucharin teoretiska kreativitet och som olyckligtvis Bela Kun lanserat i Tyskland – något som Lenin kallade ”belakuneri”.

De män och kvinnor som ledde denna strömning hade inget att lära när det gällde att hitta vägen genom den djungel som Internationalen blivit redan 1921. Deras befälhavare slöt upp kring Zinovjev, vars stöd kunde vara avgörande för dem. De kunde å sin sida ge honom avsevärd hjälp. Från det ögonblick då de formerade sig till en strömning, var de bestämda motståndare till Trotskij ... och dessutom till Lenin ... som de trodde i grunden var opportunist. Det var Ruth Fischer, som i KPD likaväl som i Internationalen, utsåg sig själv som *prima donna* för det hon kallade ”bolsjevisering”. Vi vet idag att detta i huvudsak innebar att underordna partiet apparaten och strypa partidemokratien, som vid denna tid kännetecknade de bolsjevikiska traditionerna med rivaliserande tendenser och fraktioner. Det var också Ruth Fischer, den mest extrema i den internationella zinovjevitiska fraktionen, som i arbetarklass-distriktet Wedding i Berlin genomdrev en resolution som uppmanade till uteslutning av Trotskij.⁴ Denna ”vänster” försökte göra rent hus med sympatin för ”trotskismen” i partiet. Den tyska vänstern var således på intet sätt en tysk upplaga av den internationella ”vänster” som Trotskij var ledare för. Det var en autentisk strömning, genuint tysk och ”vänsteristisk”, vars ledare i Internationalen var anhängare till Zinovjev, och knuten till den apparat och den

⁴ Citerat av Rüdiger Zimmerman, *Der Leninbund*, s. 60.

ständigt allt mindre del av apparaten som denne kontrollerade 1925. Detta är två fullgoda skäl som förklarar den tyska vänsterns Trotskij-fientlighet och den låga tanke som Trotskij vid denna tid hade om dess ledares politiska duglighet. Följaktligen fanns det ingenting som predisponerade dem till att bli ”trotskister”, eller ens allierade till Trotskij, tvärtom.

I själva verket möttes de i en situation som många – Michel Prat den förste bland dem – tenderar att glömma, eftersom den för många är förvånande och verkar chockerande. Detta var den Förenade oppositionen, där Zinovjev och Trotskij stod sida vid sida. För alla, såväl ryssar som utlänningar, som hade deltagit i 1923-1924 års strider mellan 1923 års opposition och den ”trojka” som Zinovjev då ledde, var det ett ”onaturligt äktenskap”. Det var enbart därför att Zinovjev, deras ledare och beskyddare i apparaten, hade bildat allians med Trotskij, som Ruth Fischer, Maslow och Urbahns befann sig i ett block med Trotskij, den Trotskij som de var åtskilda från med sin syn på enhetsfronten, sin värdering av marsaktionen 1921, orsakerna till den tyska revolutionens fiasko 1923, och framför allt huruvida det i Tyskland från 1924 och framåt fanns en ”stabilisering”, som Trotskij hade varit den förste att identifiera, men som ”ruthianerna”, som de kallades, envist vägrade att se. Så var läget under sommaren 1926. Den tyska vänstern förstod att den, med eller mot sin vilja, deltog i en allians med KPD:s ultravänster, vars första syfte var att försvara den opposition som bildats med Zinovjev och ... Trotskij. För övrigt talade de inte särskilt högljutt om detta: det första uttalandet från den tyska oppositionen, som uppenbarligen var inspirerat av ”ruthianer”, talade om Förenade oppositionen som ”Leningrad-oppositionen”, nämnde att dess ledare var Zinovjev, Kamenev och Krupskaja, och hänvisade till Trotskij bara för att förklara att han hade ”anslutit sig till Zinovjev”, trots de attacker som den sistnämnde hade riktat mot honom.⁵

Men samtidigt var detta, i början av sommaren 1926, verkligen en nyorientering för denna redan gamla tendens, i den strid som redan tog den kommunistiska världen i sitt grepp. Tendensens ledare var, sedan han kom ut ur fängelset, Hugo Urbahns, hjälten från Hamburg-upproret 1923. Till honom anslöt sig Maslow, även han utsläppt från fängelset, och Ruth Fischer, som hade återvänt från Sovjetunionen med en hjälpande hand från Zinovjev och Bucharin, i strid mot ett EKKI-beslut.⁶ Innan hon lämnade Sovjet hade hon under de veckor som följde efter krossandet av den nya oppositionen haft långvariga, uppriktiga samtal med Zinovjev.⁷ Hon hade informerats om och godkänt det ”block” som höll på att förberedas i Sovjetunionen och där zinovjeviterna samtidigt förhandlade med trotskisterna och de gamla ”vänsteristiska” oppositionerna, Arbetaroppositionen och Demokratiska centralisterna.

Förenade oppositionen i KPD

Förenade oppositionens tyska allierade började med att råka ut för ett allvarligt bakslag. Ruth Fischer och Maslow tog uppenbarligen kontakt med andra vänsterriktningar, inklusive den s k ”ultravänstern”, bland dem gruppen kring Karl Korsch som ifrågasatte Oktoberrevolutionens proletära karaktär och som hade uteslutits ur KPD ett år tidigare. Ett internt cirkulär från Korsch-gruppen visar tydligt dessa kontakter och cirkuläret kom i KPD-apparatens händer.⁸ I mitten av augusti uteslöts Ruth Fischer och Maslow ur partiet för ”disciplinbrott” och för att ”förbereda en splittring”.⁹ Affären fick i sovjetiska pressen tjäna som exempel på hur oppositionella allierade sig med ”Sovjetunionens fiender”.

⁵ Cirkuläret offentliggjordes den 11 september, publicerades i *Vorwärts* 13 september 1926 och sedan i *Die Aktion* nr 9 i slutet av september.

⁶ Ruth Fischer, *Stalin and German Communism*, Cambridge 1948, s. 567.

⁷ Ibidem, s. 544-548.

⁸ *Die Rote Fahne*, 19 augusti 1926.

⁹ *Die Rote Fahne* den 20 augusti 1926.

Det verkar som att denna uteslutning, som var ett symptom på Kommunistiska internationalens beslutsamhet att tygla det tyska partiet och bryta dess traditioner av intern partidemokrati (även om det är sant att denna tradition redan hade manipulerats under Ruth Fischers och Zinovjevs regemente), till en början gynnade de oppositionella genom att väcka partimedlemmarnas indignation. Det dokument där den tyska vänstern uttryckte sin solidaritet med den ryska oppositionen betonade nödvändigheten av arbetardemokrati och fria diskussioner. Deklarationen utarbetades som ett resultat av diskussioner mellan vänsterns ledare, de i Wedding-gruppen och de i Korsch-gruppen. Den ger solidariteten en helt zinovjevitisk prägel, eftersom den inte nämner Förenade oppositionen, utan enbart "Leningrad-oppositionen" (den nya oppositionen) som tidigare hade besegrats. Den uttalade sig mot teorin om och perspektivet på "bygget av socialismen i ett enda land" och fördömde den "opportunistiska" politik som för Internationalens del mekaniskt följde av detta, som dokumentet sa. Den krävde att alla sektioner skulle ges fullständig information, att dokumenten från den ryska oppositionen skulle offentliggöras, och varnade för byråkratiska metoder som man menade ledde till "risk för en splittring". Dokumentet krävde att alla disciplinära åtgärder skulle upphävas, till att börja med de som riktats mot Zinovjev, "Halle-kongressens man", som det tyska proletariatet förknippade med kommunismen från 1920 och framåt. Texten fick ett mycket stort antal stödunderskrifter. Den publicerades den 11 september 1926 och bland de 700 undertecknarna, som alla var partimedlemmar, hittar vi flera centralkommittémedlemmar (bl a Urbahns och Hans Weber från Wedding), fem riksdagsmän, åtta medlemmar av den preussiska lantdagen, och många partifunktionärer från olika håll, bl a kommunistiska ungdomsförbundet.¹⁰ Kampanjen för att samla underskrifter organiserades och genomfördes från början till slut av Werner Scholem, en mästerlig organisatör.

KPD-ledningen slog brutalt tillbaka. I de flesta distrikt befriades alla undertecknare omedelbart från sina uppdrag. Partipressen förde en kampanj mot detta "kriminella splittringsförsök" och mot "Oppositionens 'anti-bolsjevikiska dokument'". Man fick en del avsvärjelser, när några drog tillbaka sina underskrifter under påtryckningar eller hot. Det råder inget tvivel om att apparatens motanfall hade stor fördel av det som vid samma tid skedde i Sovjetunionen, även om Michel Prat överdriver när han skriver att "det är till slut Förenade oppositionens beteende som skulle krossa den internationella dynamiken i KPD-vänsterns agerande, och på så sätt förvandla *De sjuhundras manifest* till ett toppmöte utan morgondag".¹¹

Sanningen är den att Förenade oppositionen i Sovjetunionen, som inför förbudet mot att uttala sig inom partiet, hade försökt något som den i militära termer beskrev som ett "utbrytningsförsök". Detta hade fullständigt misslyckats när den utsattes för våldet från en minoritet stalinistiska apparatjiks inför ögonen på majoriteten av partimedlemmarna som förblev, om inte likgiltiga, så i alla fall passiva. Dessa partimedlemmar ändrade ibland efter hot de röster som de först lagt på oppositionen, som i det välkända fallet med Aviopribor-fabriken. Det misslyckade utbrytningsförsöket och det nederlag som oppositionen hade lidit medförde en kris inom Förenade oppositionen, där åtminstone Zinovjev hade haft förhoppningar om omedelbar framgång. Apparaten hotade med att utesluta oppositionsmedlemmar, som man hade gjort i Tyskland, om de inte tog avstånd från de som redan hade uteslutits och alla som uppmanade till splittring och för bildandet av "ett andra parti". Inom ett år hade Zinovjev berövats större delen av sina ansvarigheter, och han tycktes vara redo att ge upp och upplösa oppositionen. För att rädda oppositionen förordade Trotskij en reträtt, medgav att oppositionen hade agerat som en fraktion, accepterade att den skulle avstå från fraktionella metoder och lojalt acceptera disciplinen, utan att för den skull ge upp de idéer som den hade framfört och försvarat. Politbyrån gick med på att föra diskussionen på denna

¹⁰ *Vorwärts* den 13 september 1926: dokumentet kallas ofta *De sjuhundras brev*.

¹¹ Prat, op. cit., s. 353.

grundval, men krävde att vänsteroppositionen offentligt skulle förneka bland andra Ruth Fischer och Maslow, eftersom de hade uteslutits ur Internationalen. Förenade oppositionen accepterade dessa villkor och formulerade detta avståndstagande i sin ”fredsdeklaration” av den 16 oktober 1926.¹²

Det kan inte förnekas att detta avståndstagande påverkade militanterna i Tyskland som oppositionen hade hoppats kunna mobilisera i sin kamp vid den ryska oppositionens sida, och stötte bort mindre politiskt finkänsliga militanter, som resonerade i termer av utförda tjänster, för att inte tala om osofistikerade människor, som helt enkelt trodde att den ryska oppositionens argument mot ”fraktionell aktivitet” härstammade från dess egna erfarenheter och tänkande. Men det är sant att i kampen för att övertyga partiet, vilket var Förenade oppositionens inriktning, hade den nödvändiga reträtten ingalunda underlättats av det faktum att Ruth Fischer och Maslow uteslöts. Detta avståndstagande var ett oeftergivligt villkor, som de ryska oppositionella inte kunde bryta mot utan att hamna utanför det parti som de kämpade för. Det förefaller oss därför vara nödvändigt att här korrigera praktiskt taget alla punkter i Michel Prats ovan citerade bedömning. Det fanns ingen ”internationell dynamik i vänsterns agerande”, utan bara bildandet av en opposition, med resultat som till en början var uppmuntrande. Denna formation blev inte ”krossad”, utan bara allvarligt skakad. *De sjuhundra manifest* var slutligen inte – och kunde inte vara – ett ”toppmöte utan morgondag”.

Rapporten från mötet med delegater från staden Berlin som publicerades i *Die Rote Fahne* den 22 oktober 1926, tre dagar efter det att ryssarnas ”fredsdeklaration” hade publicerats på tyska, bekräftar detta. Den stalinistiska majoritetens resolution fick 806 röster mot 323 för oppositionen, medan förslaget att återinvälja Ruth Fischer och Maslow fick 276 delegatröster.¹³

Korschs hållning, som otvivelaktigt inte var särdeles svår, var att våldsamt fördöma det han kallade ”den skamliga kapitulationen av vänsteroppositionens ledare”.¹⁴ Urbahns försökte framför allt minimera följderna av deklARATIONEN från den 16 oktober, genom att betona de ”påtryckningar” som de utsatts för, och inskränkte sig till att påpeka att oppositionen utanför Ryssland riskerade att försvagas av detta.¹⁵ Det ryska avståndstagandet besvärade i själva verket den tyska oppositionen desto mer eftersom den inte hade utarbetat sina ståndpunkter i tyska frågor, för att inte tala om internationella frågor, och deras manifestet hade kretsat kring den ”ryska” frågan. Uteslutningarna av vänsteroppositionella från KPD fortsatte efter deklARATIONEN av den 16 oktober, men som vi vet hade de börjat långt tidigare, med uteslutningen av Ruth Fischer och Maslow, som följde efter utslutningen av Korsch och andra ”vänsterister”.

I själva verket har problemet inte så mycket att göra med att den ryska oppositionen ”övergav” den tyska oppositionen, utan att det var i Tyskland, i KPD, som byråkratin tillämpade de metoder som den senare skulle tillgripa för att försöka bryta upp den ryska oppositionen. Efter partikongressen den 20 oktober, då centralkommitténs resolution godkändes med 469 röster mot 92¹⁶, uppmanade ledningen vänsterns ledare att offentligt ta avstånd från deklARATIONEN som Urbahns hade gjort för deras räkning. De tyska oppositionella sade helt korrekt nej till det som vid denna tidpunkt skulle ha blivit en verklig kapitulation och samtidigt ett avståndstagande från de egna idéerna. Den 5 november uteslöts i sin tur

¹² *Pravda* den 12 oktober 1926; var den text som offentliggjordes i Tyskland i *Die Rote Fahne*, den 19 oktober 1926.

¹³ *Die Rote Fahne* den 22 oktober 1926.

¹⁴ Karl Korsch, ”Der Kampf der Linken und die Komintern”, *Kommunistische Politik* No.1/18, mitten av oktober 1926, som citeras av Prat, op. cit., s. 354.

¹⁵ *Vorwärts* den 17 oktober 1926.

¹⁶ *Ibid.*

Urbahns, Scholem och Schwan ur partiet.¹⁷ I slutet av månaden för Ruth Fischer, Urbahns, Scholem och Schwan till Moskva för att inför en EKKI-kommission försvara det överklagande som de hade gjort mot sin uteslutning. Vi kan inte betvivla att de därmed handlade i fullt samförstånd med Förenade oppositionens ledare i Ryssland. Ruth Fischer förklarade inför kommissionen att hennes vänner och hon själv inte hade velat ta risken att komma med Maslow, eftersom denne, som rysk medborgare, skulle ha kunnat kvarhållas mot sin vilja.¹⁸ Liksom den ryska oppositionen, fördömde hon fraktionsverksamhet, men klargjorde att hon i detta fördömande inkluderade vad hon kallade ”majoritetens fraktionsverksamhet”. Exekutiven godkände enhälligt uteslutningen¹⁹, som skulle följas av en omfattande utrensning i det tyska partiet. På detta sätt blev den tyska oppositionen utesluten ur det tyska partiet ett år innan den ryska oppositionen uteslöts ur det ryska partiet! Här – om vi får säga så – har vi förklaringen till den brist som Michel Prat kallar ”dess nederlag vid Essen-kongressen” i mars 1927.²⁰ Det är märkligt att vår vän klamrar sig fast vid sin idé och påstår att den ryska oppositionen därmed ”indirekt [hade] riktat en dödsstöt mot den tyska oppositionen”²¹ – en uppfattning som är något förvånande, i alla fall eftersom den gör en total abstraktion, inte bara av verkligheten i det tyska partiet utan dessutom av den politiska kraft som genomdrev dessa uteslutningar, vann dessa ”segrar” och tillfogade dessa ”nederlag”, dvs den internationella stalinistiska apparaten, som han på detta sätt ofrivilligt rentvått från skulden för hela dess repressiva verksamhet. På alla punkter har åklagaren haft ett ögonblicks distraktion och anklagat fel person när han fördelar skulden för ”nådstöten”.

Förenade oppositionen utanför KPD

Vid den tidpunkt då den kinesiska frågan, på grund av att Stalin och Bucharin hade tvingat det kinesiska kommunistpartiet att underordna sig Guomindang, gav den ryska oppositionen ny vind i seglen på ett slagfält som berörde Internationalen och inte längre endast det ryska partiet, måste den tyska oppositionen omorganiseras under svåra förhållanden. Dess ledare och kadrer hade uteslutits ur kommunistpartiet och dess medlemmar och sympatisörer spårades upp för att uteslutas. Fyrtio aktivister som ännu inte uteslutits ur KPD deltog i oppositionens första nationella konferens den 5 december 1926.²² Denna konferens valde en ledning som inkluderade uteslutna, såsom Ruth Fischer, Grylewicz, Joko, Scholem, Urbahns etc., samt aktivister som fortfarande var medlemmar, såsom Bartels, Deutschmann, Eppstein, Max Hesse, Paul Schlecht etc. Den beslutade också att publicera en tidskrift som hette *Mitteilungsblatt (Linke Opposition der KPD)* med start i början av januari 1927, och att till detta första nummer utarbeta en *Plattform* som särskilt skulle inbegripa en analys av ”kapitalismens relativa stabilisering” och den brittiska generalstrejkens utveckling inom ramen för denna stabilisering.²³

Michel Prat anser att det faktum att de ryska oppositionella inte sökte ”oppositionens stöd förrän efter den misslyckats” är ”betecknande”,²⁴ och skriver att Trotskij inte hade börjat ändra sin inställning till vänstern i KPD förrän efter Essen-kongressen.²⁵ En enkel genomläsning av det dokument på vilket han grundar denna utsaga, ett brev från Trotskij av den 2 april 1927, avfärdar detta. På basis av en läsning av *Mitteilungsblatt*, uttrycker Trotskij i första

¹⁷ *Die Rote Fahne*, 7 och 9 november 1926.

¹⁸ Fischer, op. cit., s. 571.

¹⁹ *Inprecorr* den 20 januari 1927, s. 177ff.

²⁰ Prat, op. cit., s. 354.

²¹ Ibid.

²² *Die Rote Fahne* och *Vorwärts* den 7 december 1926.

²³ Tidskriften kom ut den 1 januari 1927.

²⁴ Prat, op. cit., s. 354.

²⁵ Ibid., s. 357, No.43.

hand sin tillfredsställelse över att Urbahns och Fischer noggrant dragit en gränslinje mellan dem själva och ultravänsterister av Korschs slag och att de klart uttalat sig för försvaret av Sovjetunionen. Han nämner särskilt den nya analys som denna grupp gjort av situationen i Tyskland, och uttrycker tillfredsställelse dels över att dess ledare är medvetna om den ”vänsteristiska” karaktären på de ståndpunkter som de tidigare hade försvarat om den tyska situationens revolutionära karaktär 1924, och dels mer allmänt över vad som förefaller honom vara deras ”större politisk mognad”. Med andra ord öppnar Trotskij åter frågan om den tyska vänstern som hade hanterats byråkratiskt vid uteslutningen, för att påpeka de politiska framsteg som gruppen hade gjort och att de upphört med sin hårdnackade opposition i en fråga av avgörande betydelse, liksom att de övergivit den barnsliga vänsterismen. Han tog tillfället i akt att än en gång resa frågan om att deras grupp borde återintas i Kommunistiska internationalen.²⁶ Närvaron vid Essen-kongressen av de 10 oppositionsdelegaterna som opponerade sig mot de hundratals delegater som utgjorde den stalinistiska majoriteten betraktar Prat som ett obestriddigt bevis på vänsterns ”konkurs”. Han förstår helt enkelt inte att Trotskij var intresserad av de idéer som den tyska oppositionen stod för, han förstår heller inte Trotskijs intresse för de politiska perspektiven, som inte desto mindre var oundgängliga för såväl de tyska som de ryska oppositionsmedlemmarna!

Isolerad

I själva verket verkar det som att den tyska oppositionen under året 1927 var ett veritabelt kultur-medium, där de politiska diskussionernas vågor gick höga. Ett av de medel som Stalin använde i kampen mot vänsteroppositionen i Ryssland var att systematiskt skicka dess militanter utomlands på diplomatiska eller ekonomiska uppdrag. Isolerade från huvudslagfältet, det sovjetiska partiet, deltog de i kampen för de framväxande kommunistiska oppositioner som Stalin betraktade som mycket mindre farliga för honom, eftersom det var oppositionen i Ryssland som han fruktade framför allt. Bland dem som befann sig i Berlin vid den tiden nämner Fischer Turiv, Kaplinskij, Jisajev, Perevertsev och Hertzberg som tillhörde Leningrads ”gamla garde”.²⁷ Dessutom erinrar hon sig sin gamle vän Sjklovskij, som var en av Zinovjevs förtrogna.²⁸ Vi vet att diplomater som var oppositionsmedlemmar från och till reste genom Berlin, där ambassadören Krestinskij var medlem, och att den tyska huvudstaden fick besök av Rakovskij från Paris, Kamenev från Rom och Safarov från Ankara. Ruth Fischer nämner också Eleazar B. Solntsev, utan att speciellt framhäva denne.²⁹

Vi börjar nu få veta något om Solntsev. Han föddes i början av seklet och gick med i den revolutionära kampen under sin gymnasietid. Han tog examen i historia och ekonomi vid Institutet för Röda professorer och var en av sin generations mest framstående militanter bland de oppositionella. Han stod nära Trotskij och var mycket uppskattad. Han var knuten till den sovjetiska handelslegationen i Berlin, och tillbringade ett år i den tyska huvudstaden. Det är bara lite i taget som mannen själv börjar växa fram för oss ur dokumenten. Han tycks ha varit särskilt lierad med Urbahns och sedan med Maslow och ha ägnat sig åt att påverka medlemmarna i de gamla tyska vänstern. Han var i hemlighet rådgivare till den tyska oppositionen, men fungerade även som organisatör av den internationella oppositionen i Europa, innan han flyttade till USA. För den sakens skull har han fått hård kritik, särskilt från Safarov,

²⁶ Trotskijs brev om den tyska ”vänstern” från 2 april 1927 i *The Challenge of the Left Opposition (1926-27)*, New York 1980, s. 214-221.

²⁷ Fischer, op. cit., s. 587.

²⁸ Ibid., s. 585-586.

²⁹ Ibid., s. 587.

som verkar ha tillskrivit honom en viss mjukhet.³⁰ Men låt oss återvända till de politiska frågorna.

Förberedelserna för Essen-kongressen präglades av våldsamma konfrontationer – det förekom brutala attacker på möten, t ex när Urbahns kom till Halle den 2 november – och i synnerhet tillgreps resolut byråkratiskt förtryck, där man inte tvekade att upplösa lokala grupper eller att förstöra lokalorganisationen på en arbetsplats för att utrota oppositionens virus. Trots detta lyckades man inte förintä oppositionen. Under kongressförberedelserna fick oppositionen 30 röster mot 140 i Berlin-Brandenburg, 9 mot 232 i Halle, 15 mot 100 i Magdeburg, 7 emot 150 i Wasserkante, 5 mot 110 i Ruhrområdet och 7 mot 56 i Baden. Visserligen förlorade oppositionen sin bastion i Neukolln, där man hade 37 röster mot 115, men detta åstadkoms enbart genom att manipulera valkretsindelningen och valkretsgränserna. Den hade fortfarande kontroll över flera lokalorganisationer – Senftenberg, Rathenow, Schneidermuhl i Berlin-Brandenburg-distriktet, och särskilt Suhl i Thüringen.³¹ Leninbunds historiker, Rudiger Zimmerman, registrerar 1.300 uteslutningar av partifunktionärer knutna till oppositionen under 1927. Han nämner ett stort antal offentliga möten som slutade i slagsmål, då partiet försökte bryta upp dem och de oppositionella organiserade försvar av sina möten.³² En noggrann granskning gör det möjligt för oss att inte bara kategoriskt avvisa Michel Prats uppfattning att vänsteroppositionen ”kollapsade” slutet av 1926, utan den visar tvärtom en exceptionell vitalitet hos en tendens som fortfarande behöll ledningen för lokala grupper i KPD efter ett år av häxjakt och fysiskt våld.

Dubbelnatur

Vi kan emellertid se ansatser till att oppositionen började utvecklas i riktning mot att organisera sig oberoende – kanske just på grund av den dubbla effekten av förtrycket och motståndet mot detta. I det språk som användes i den tidens polemik var detta ett steg mot att, åtminstone de facto, bilda ett ”andra parti”. *Mitteilungsblatt* förblev inte en tidskrift som kom ut varannan månad. Den omvandlades till *Die Fahne des Kommunismus* (Kommunismens fana), som presenterade sig som ett organ för de ”ortodoxa marxist-leninisterna”. Framför allt fanns vid kommunalvalen i september 1927 för första gången en lista med vänsterkommunister som öppet ställdes mot KPD:s lista. Den lokala kommunistiska organisationen i Altona inbjöd faktiskt Urbahns att tala till dess medlemmar, vägrade att utesluta dess funktionärer och visade sin solidaritet med Hubert Hoffmann, en ledare som hade uteslutits. Oppositionen hoppades kunna konkretisera detta motstånd i form av positiva valresultat. Till en början var operationen planerad till Hamburg och Altona. Man tog ingen lärdom av misslyckandet i den stora hamnstaden Hamburg, där Urbahns, som fem år tidigare hade lett de kommunistiska militanternas väpnade uppror, var en dominerande figur, men trots detta lyckas inte de som utarbetade ”vänsterkommunisternas” lista få ihop de 3.000 underskrifter som krävdes för att lägga fram och stödja listan. Resultaten var kanske ännu mer katastrofala i Altona, eftersom det direkt kan mätas. KPD fick 19.000 röster, medan ”vänsterkommunisternas” lista sammanlagt fick endast 365, en röst för varje 52 röster som tillföll KPD, en andel som kom som en fullständig överraskning för oppositionsledarna och utgjorde en skarp varning, vars betydelse de inte förmådde förstå.³³

Genom Trotskijs korrespondens i exil, som Michel Prat har beaktat alltför ytligt, kan vi bilda oss en uppfattning om skälen till denna politik, som är förvånande ur flera aspekter. I själva verket förekommer i Trotskijs brev ett antal varningar beträffande den politik som de lands-

³⁰ All denna information finns i Trotskijs korrespondens vid Harvard, och särskilt två brev från Solntsev.

³¹ Zimmerman, op. cit., s. 48.

³² Ibid., s. 49.

³³ Ibid., s. 58.

förvisade zinovjevitiska militanterna, som betraktade sig själva som sändebud, förespråkade för den tyska vänstern. Precis som i Ryssland, tog zinovjeviterna ofta betydande risker med sin politik under sin aktiva tid, och riskerade uteslutning eller bestraffning. Det verkar som om en del av dem, om inte majoriteten, utövade påtryckningar i en riktning som ledde till att skapa ett verkligt ”andra parti” i Tyskland, på basis av oppositionen och dess politik, och att det var denna tendens som tog sig uttryck i vänsterkommunisternas kandidaturer i kommunalvalet i Altona den 27 september 1927. Vi vet att Solntsev bekämpade denna politik. Vi vet också – dock utan närmare detaljer – att andra ”ryska trotskister” hade kontakter med resterna av Wedding-oppositionen, Hans Weber och en militant vars mor var ryska, Alexander (Sasja) Müller. Vi vet att när ”leningradarn” G. I. Safarov, en diplomat från Turkiet, kom i mitten av november, kritiserade han Solntsev, vars organisatoriska verksamhet han ansåg vara otillräcklig. Vid denna tid började han arbeta med Maslow i utarbetandet av programmatiska teser om en ny International – vilket placerar honom närmare Korsch än Trotskij. Safarov var inget isolerat fall. När Kamenev passerade igenom Berlin stödde han planerna på kandidaturer för Leninbund-medlemmar i parlamentsvalet.³⁴

Vi saknar information om den konferens som hölls i Berlin samtidigt som det sovjetiska kommunistpartiets femtonde kongress, vilket fått så många att, med goda argument och under lång tid, tvivla på att en händelse som tycktes ha överlevt endast i Ruth Fischers ingalunda helt tillförlitliga minne verkligen ägt rum. Men Trotskijs korrespondens, som nämner den flera gånger, bekräftar slutgiltigt den version som ges i *Stalin and German Communism*. Konferensen förbereddes via flera resor. Grylewicz åkte till Prag och togs emot i sekretariatet av partiledarna, Viktor Stern och A. Zapotocky, och gav dem information som EKKI inte hade meddelat dem.³⁵ På samma sätt togs Ruth Fischer i Paris emot av två medlemmar av sekretariatet, Paul Marion och Dallet.³⁶ Men vid detta tillfälle togs även kontakt med den opposition som gjorde anspråk på att vara ”vänster”, Treint-Suzanne Girault-gruppen i Frankrike och Michalec-Neurath-gruppen i Tjeckoslovakien.³⁷ Slutligen vet vi att flera europeiska oppositionsgrupperingar var företrädare vid Berlin-konferensen³⁸, där ett 20-tal ryska oppositionsmilitanter deltog, inklusive Solntsev och Safarov. Den sistnämnda verkar ha gjort ett kraftfullt bidrag som baserades på en politik som skulle kunna sammanfattas, som Trotskij uttryckte det, i formeln, ”det är fem minuter i midnatt”, en appell om allomfattande kamp som innefattade en omedelbar splittring i internationell skala.³⁹ Vi vet inte om Wedding-folket var representerat, men bara två av dess medlemmar från Pfalz, Frenzel och Baumgartner, hade konfererat med Rakovskij när denna passerade genom Tyskland efter att ha återkallats från Frankrike.⁴⁰ Ändrade Safarov sin linje plötsligt mitt i ett tal, som Ruth Fischer påstår, när han fick ett telegram från Moskva som tillkännagav att Zinovjev beslutat sig för att kapitulera eller ändrade han sig, liksom de andra, när han kom till Moskva? Vi vet inte. Vad som är säkert är att ingenting mer hördes av Maslows och Safarovs utkast till teser för den nya Internationalen,⁴¹ och att den tyska oppositionen valde en väg som mindre öppet ledde till en definitiv splittring när den beslutade att proklamera sig som en ”offentlig fraktion” under namnet Leninbund.

³⁴ Trotskij till Judin, den 26 maj 1928, Houghton, T1530. Brevet finns i *The Challenge of the Left Opposition (1928-29)*, s. 104-118.

³⁵ Zimmerman, op. cit., s. 60.

³⁶ *Bulletin Communiste*, nr 9, 1928.

³⁷ *Die Fahne des Kommunismus*, nr. 29, 30 september 1927.

³⁸ Fischer, op. cit., s. 587ff. En anteckning av Shachtman i sitt arkiv nämner närvaro på denna konferens av Safarov, Perevertsev, Kaplinskij, Ivanov, Kanatjikov, Hertzberg och Moses Lurie, vars närvaro väckte protester från tyskarna, och som skulle figurera i den första Moskvarättegången.

³⁹ Brev till Judin.

⁴⁰ Solntsev till Trotskij den 11 maj 1928, Houghton, T 1228.

⁴¹ Brev till Judin.

Vi har nu allt material som behövs för att kunna analysera orsakerna till Trotskijs och hans fraktions fientlighet mot denna politik. Den 14 januari skrev Trotskij till Perevertsev⁴² att det efter Altona-erfarenheten var nödvändigt att helt och hållet ge upp försöken att lansera egna kandidater, eftersom det var ”oförsvarligt att överge hela vår linje pga några parlaments-platsers skull”. Han förklarade att idén med att bilda ett Förbund (Bund) föreföll honom vara ett misstag: ”Benämningen Oppositionen är tillräckligt populär och har en internationell prägel. Benämningen ’Förbund’ tillför inte något, men skulle kunna bli en pseudonym för ett nytt parti.” Han återkom till frågan i en skrivelse till Leninbund-kongressen som *Fahne des Kommunismus* tillskrev ”En rysk kommunist”. Han påpekade att det i Tyskland varken fanns något masstryck eller några vänsterrörelser, som Altona-resultaten visade, och betonade att KPD:s proletära kärna var knuten till detta parti genom sin vilja att försvara Sovjetunionen och var misstänksam mot ”oppositionen”, som var så mycket mindre övertygande eftersom den inte kunde åstadkomma något. Han ansåg att den tyska oppositionen borde börja rikta sin uppmärksamhet mot tyska frågor, vilket skulle skapa de villkor där den skulle kunna bli en massrörelse och där deras analys av utvecklingen i Sovjetunionen skulle kunna bekräftas. Han uppmanade ledarna för den tyska oppositionen att ge upp sina förslag beträffande val-agerandet. ”Våra egna kandidater betyder: ’KPD är inte längre kommunistiskt. Ner med KPD!’ Detta steg skulle betyda att splittringen hade ägt rum och skulle göra det omöjligt att vinna partiet för sin sak. Det skulle vara självmord.” Hans förslag var enkelt: ”De kamrater, som har uteslutits bör förbli en propagandagrupp med sin veckotidning och påverka partiet utifrån ... De oppositionella kämpar med alla medel ... de underkastar sig beslut, men kämpar envist för sina övertygelser”.⁴³

Det var otvivelaktigt Solntsevs efterträdare i Tyskland – som vi bara känner under initialen ”L” – som föreslog denna linje. Solntsev ansåg för sin del att den var dålig därför att den ledde till att tyskarna uppmanades att avstå från att organisera sig. Han skrev om detta till Trotskij:

Jag ansåg den ståndpunkt som du har intagit i frågan om tyskarnas organisatoriska åtgärder vara helt felaktig ... Jag har sett dessa formationer smälta bort eftersom de inte var organiserade. Fraktionen kommer inte heller vinna någonting genom att negligera organisationsfrågor.⁴⁴

I själva verket hörsammades inte Trotskijs råd. Paradoxalt nog visade sig den stimulans som zinovjeviterna hade givit vänstern under föregående år vara avgörande just i det ögonblick då inspiratörerna i Sovjetunionen villkorlös kapitulade. Den 4 mars 1928 hölls den konferens som skulle resa parollen att organisera Leninbund med en appell till de tyska arbetarna:

Vi har inte ett nytt program! Vi grundar inte ett nytt parti! Vad vi vill är att alla kommunister som tar sin ställning för Lenins ståndpunkt och godtar den Kommunistiska internationalens kongressbeslut, i sina led återförenar alla autentiska kommunisterna i kampen mot opportunist och revisionism i alla dess former.⁴⁵

Grundplattformen fastställde:

⁴² Dessa är de välkända ”Två brev till Peter”, som publicerades i *Pravda* den 15 januari 1928, och sedan i den kommunistiska världspressen. Prat citerar ”Zwei dokumente” från *Inprekorr* nr 4, s. 347, men verkar inte ha identifierat ”Peter”, som i själva verket var N.N. Perevertsev, en internationell järnvägstjänsteman, som tillsammans med Solntsev fungerade som samordnare av vänsteroppositionen utomlands, och som efter han deporterats behöll sin kontakt fram tills han 1933 greps och försvann. [Brevet finns på engelska i Leon Trotsky, *The Challenge of the Left Opposition (1928-29)*, s. 38-45, citat s. 43].

⁴³ Brevet hade rubriken ”Brev från en rysk kamrat” i *Die Fahne des Kommunismus*, nr. 15, 13 april 1928. Det är Solntsev som identifierat Trotskij som brevets författare, och som skriver för att framföra sina invändningar mot föreslagna linjen.

⁴⁴ Solntsev till Trotskij, op. cit.

⁴⁵ *Die Aufgraben der linken Kommunisten*, s. 5.

Leninbund är den organisatoriska samlingspunkten för alla kommunister, inom eller utanför KPD, som kämpar mot stalinismen och för att på leninistisk grundval återföre alla kommunister i Tyskland och den Kommunistiska internationalen.⁴⁶

Leninbund: En offentlig fraktion eller ett andra parti?

Leninbund, som formellt bildades i Landtag-byggnaden i Berlin den 8 och den 9 april 1928 vid en konferens som samlade 153 delegater och tre ryssar, med stöd av ett hundratal besökare, var utom all tvivel en revolutionär arbetarorganisation, en legitim avkomma till Spartakus, av vänstern i Tysklands Oberoende socialdemokratiska parti (USPD) och Tysklands Förenade kommunistiska parti (VKPD), det namn som KPD antagit vid fusionen med USPD-vänstern vid Halle-kongressen i december 1920 och behållit till Jena-kongressen i augusti 1921. Den statistik som arrangörerna gav om 150 av de 153 delegaterna är talande på denna punkt.⁴⁷

Till att börja med var det en organisation av unga människor som hade genomlevt klasstriderna sedan 1917. 37,4 procent av delegaterna var under 30 år, och 60 procent var under 35 år. 1917, vid tiden för oktoberrevolutionen, hade 60 procent av dem varit under 25 år och 37,4 procent under 20 år. Detta gjorde organisationen betydligt yngre än inte bara SPD, utan också KPD.

Vad gäller den politiska bakgrunden, konstaterades att 50 procent av delegaterna hade tillhört en politisk organisation innan November-revolutionen och 43 procent innan Första världskriget. Sjutton procent av dem hade kommit till den kommunistiska rörelsen under den revolutionära kampen 1918-1919, och resten, 21 procent, under arbetslösheten, inflationen och den revolutionära krisen 1923. Sjuttiofyra delegater hade varit medlemmar i det socialdemokratiska partiet och 78 i USPD. Nitton hade tillhört Spartakusbund, två det österrikiska socialdemokratiska partiet, och en Bund. 149 av de 150 hade vid ett eller annat tillfälle tillhört KPD, 101 (67,3 procent) hade uteslutits, 17 (11,3 procent) hade lämnat på eget initiativ och 31 (20,7 procent) var fortfarande medlemmar.

Arbetare

Delegaternas sociala sammansättning var inte mindre betydelsefull. 127 av dem, 84,7 procent, var industriarbetare, 8 av dem, 5,3 procent, sysselsatta inom handel, och 15, 10 procent, praktiserade oavlönade yrken.

Vi har mindre dokumentation om organisationens medlemsantal, som förmodligen var närmare 2.000, som den hade 1929, än de 11.000 som oppositionen ansågs uppgå till 1927. De viktigaste stödjepunkterna var i Berlin, där den hade medlemmar i alla distrikt, i regionen Dortmund, särskilt i Mannheim, Bruchsal och Karlsruhe, i Wasserkante där Urbahns hade ledningen, i Köln, Aix-la-Chapelle, Suhl i Thüringen, Halle, Magdeburg, Zeitz i Pfalz, etc. I sin rapport vid grundningskonferensen förklarade Scholem att Leninbund-organisationen utövade inflytande på mellan 80.000 och 100.000 kommunistiska arbetare inom och utanför partiet. Siffran är otvivelaktigt överdriven, men det faktum att Leninbund sedan början av 1928 hade ägt en dagstidning, Suhls *Volkswille*, gör det troligt att den hade ett inflytande som definitivt var många gånger större än vad antalet medlemmar vittnade om.

Men den avgörande frågan gällde gruppens grundläggande inriktning. I själva verket föreslog Urbahns deltagande i Reichstag-valen, och så beslutade även Leninbund-kongressen, för att försöka behålla en del av de platser som den hade haft efter deras innehavare uteslutits ur KPD. Trotskijs farhågor realiserades. Tvärtemot allt som sades i deras manifest och den förhärskande andan i sin plattform, och trots ett kraftfullt tal av Heinz Lagerhaus (en "ruthian),

⁴⁶ Ibidem, s. 36.

⁴⁷ *Die Fahne des Kommunismus* den 15 maj 1928.

röstade delegaterna, med endast 26 röster emot, för att delta i valet. Kommunistiska internationalen fångade bollen på studs, och i en förklaring som offentliggjordes den 8 maj 1928, lovade den att inom sex månader återinta alla militanter som omedelbart lämnade Leninbund och drog sig tillbaka från vallistorna.⁴⁸ Följande dag förklarade Maslow och Ruth Fischer, med tre av deras kamrater, att Kommunistiska internationalens resolution ”återspeglade sinnestillståndet hos breda lager av kommunistiska arbetare till förmån för ett enande av alla kommunister, och betonade nödvändigheten av att kommunisterna att stödde ’vändningen åt vänster’ i Sovjetunionens kommunistparti i frågan om sädindrivning”.⁴⁹ Detta var en tvetydig ståndpunkt. I den uttrycktes både Solntsevs farhågor och utan tvekan Zinovjevs och Kamenevs påtryckningar för att återföra sina tyska kamrater till sin linje, som innebar kapitulation. Några dagar senare slog Werner Scholem i sin tur följe med Max Hesse och avgick, samt uppmanade till röstning på KPD-kandidaterna.⁵⁰ Han ansåg att beslutet att ställa upp i valet innebar ett brott mot själva grunden för Leninbund och ett slag mot de revolutionära arbetarna i KPD, liksom inledningen på sönderfallet av Leninbund, som kommit att domineras av ”sektanda”. Han förklarade: ”Varje oppositionell kamrat som vill försvara kommunistiska principer måste idag kämpa för återförening i den Kommunistiska internationalen, såsom våra ryska kamrater också gör, även när de är bannlysta från den”.

I själva verket hamnade Leninbund i en allvarlig kris. EKKI:s målsättning var att få ett antal av dess medlemmar att bryta med vad man kallade ”den kontrarevolutionära Fischer-Maslow-Urbahns-gruppen” – en pseudonym för Leninbund i Moskva-dokumentet. Och det var Maslow och Fischer som var de första att hålla ut sina händer för att dra nytta av den förlåtelse som erbjöds de som tog avstånd från dem! Förvirringen nådde sin höjdpunkt. Trodde Trotskij själv för ett ögonblick att Maslow och Fischer skulle bryta med Leninbund av skäl som liknade den kritik som han hade framfört vid dess bildande, när de verkligen tog Zinovjevs och Kamenevs väg, som de, med viss försening och utan att säga något, hade återupprättat kontakten med?⁵¹ En rapport från Scholem⁵² till ledningen flera dagar innan han avgick⁵³ betonade två andra allvarliga aspekter av krisen, nämligen den dramatiska ekonomiska situationen hos en av skulder överhopad organisation, som försökte bära upp en dagstidning och blev allt fattigare för var dag, samtidigt som praktiskt taget alla förbindelser med KPD och den djupa politiska utvecklingen i detsamma hade försvunnit. Det mest dramatiska exemplet på dessa uttalanden kom i maj: På initiativ av den lokale ledaren Guido Heym, som ville rädda ”sin tidning”, gick Leninbund-gruppen i Suhl över ... till det socialdemokratiska partiet. Leninbunds nationella ledning lyckades ändå återuppliva en *Volkswille* i litet format som kom ut tre gånger i veckan från den 18 maj och framåt – två dagar innan Reichstag-valet.⁵⁴

Katastrof

Valet innebar en katastrof som kunde ha förutsetts. De oppositionella listorna fick 80.230 röster i 24 (av 35) valkretsar där de var representerade. Det var 0,26 procent av det totala antalet avgivna rösterna. KPD fick 3.262.986 röster, 10,5 procent av desamma.⁵⁵ *Pravda* jublade över det slag som, med dess egna ord, den tyska arbetarklassen tillfogat ”trotskisterna”. Från Alma Ata skrev Trotskij till sina kamrater:

⁴⁸ *Die Rote Fahne*, 10 och 15 maj 1928.

⁴⁹ Maslows och Ruth Fischers dokument är daterat är den 9 maj 1928.

⁵⁰ Scholems och Max Hesses dokument är daterat 7 maj.

⁵¹ Trotskijs brev är daterat den 2 juni 1928, Houghton T1613.

⁵² Om Scholem rapport, se Zimmerman, op. cit., s. 60.

⁵³ *Die Fahne des Kommunismus* den 7 maj 1928.

⁵⁴ Zimmerman, op. cit., s. 80-81.

⁵⁵ *Die Fahne des Kommunismus* den 16 april 1928.

De 80.000 rösterna tillhör säkerligen inte de kamrater som delar våra idéer. De är uppenbarligen anhängare till Leninbunds ultra-vänster, och ultravänstern i allmänhet (Korsch och andra). Våra kamrater uppmanade till röstning på partiets officiella kandidater och de gjorde de rätt i. Men byråkratisk inskränkthet är den enda förklaringen till att *Pravda* föraktfullt rycker på axlarna över de 80.000 röster som ultra-vänstern har vunnit (som förfalskarna grundlöst kallar för "trotskister"). 80.000 är en mycket stor siffra, om vi håller i minnet att endast utvalda personer, och inte massorna, skulle rösta för sådana rent demonstrativa kandidater.⁵⁶

Mindre än en månad tidigare hade Trotskij, i ett brev till en partikamrat som tillhörde medlarfraktionen, klart uttryckt sin ståndpunkt beträffande Leninbund:

Att tala om ett *organisatoriskt* block är helt felaktigt. Alla uttalanden av denna innebörd är förfalskningar. Men otvivelaktigt existerar det, såvitt jag kan bedöma, ett ideologiskt och politiskt släktskap på grundval av de publikationer som jag mottar från gruppen. Jag tror att den har övergivit mycket och lärt sig mycket. Att anklaga den för att vara kontrarevolutionär, eller för att vara avfallingar, etc, är helt felaktigt, och skiljer sig inte på något sätt från anklagelsen att oppositionen "stödjer" Chamberlain.⁵⁷

Michel Prat har läst detta brev, som han trodde att han kan sammanfatta genom att säga att Trotskij "försvarar sig mot anklagelsen om ett 'organisatorisk block' med Fischer och Maslow, men erkänner förekomsten av 'en ideologisk och politisk samhörighet'".⁵⁸ Detta förfaller mig orättvist. Något som är väsentligt i sammanhanget är att ingenting därefter visar att Trotskij verkligen reviderade vad som var ett positivt omdöme, förutsatt att vi erinrar oss hans fiendtlighet mot den tyska gruppens "vänsteristiska" äventyr. Men var Alma Ata fördelaktigare än Moskva för att göra en noggrann granskning av Leninbunds politik?

Känslig

I själva verket fördjupades deras meningsskiljaktigheter, åtminstone när det gällde den känsliga frågan om Sovjetunionen. Kommunistiska internationalens sjätte kongress, som tillkännagav en ny sicksack-svängning åt vänster, den s k tredje perioden, och som innebar att högern eliminerades ... "segern över den bucharinistiska revisionismen", såg *Die Fahne des Kommunismus* som beviset på att Bucharin-Rykov-blocket segrat och hade tagit Stalin som gisslan.⁵⁹ Det tog flera månader innan Leninbund-pressen, illa tilltygad, kunde frigöra sig från den oreda som den försatt sig pga denna kolossala missbedömning.

Det finns många luckor i vår kunskap om denna period. Vi vet inte hur långt kontakterna med den ryska oppositionen utvecklades, eller hur ofta eller hur nära de var. Det finns ingenting som föranleder oss att tro på förekomsten av ett permanent utbyte, som fanns på Solntsevs tid. Solntsevs sista rapport från utlandet till Trotskij – som vi har tillgång till – skickades när han i november 1928 var på genomresa i Berlin. Där riktade han skarp kritik mot de kamrater som hade åtagit sig att ersätta honom. Enligt honom är deras fel att "vi främst har inriktat oss mot Weber (det vill säga mot Wedding-oppositionen), som för närvarande representerar absolut ingenting. Vi har helt vänt Urbahns ryggen. Ingen har besökt honom, och ingen har gett honom några dokument. Vi skickade Weber för att besöka honom, och han ställde ett ultimatum till honom, etc. "

Solntsev försökte återta den mark som hade gått förlorad i förhållande till Urbahns. Han ansträngde sig för att förbättra situationen genom att ge förklaringar som han hoppades

⁵⁶ Trotskijs brev är daterat den 2 juni 1928. Brevet finns i engelsk översättning i Leon Trotsky, *The Challenge of the Left Opposition (1928-29)*, s. 109-119, där det gets rubriken "The Methods of Leadership".

⁵⁷ Trotskijs brev är daterat den 2 juli 1928. [Denna datering förfaller vara felaktig. Av döma efter den kommentar som föregår citatet bör brevet vara skrivet i maj. – Red]

⁵⁸ Prat, op. cit., s. 356, No.41.

⁵⁹ *Die Fahne des Kommunismus*, augusti 1928.

Urbahns skulle acceptera på grundval av ”deras gamla vänskap”. Han gav Trotskij en beskrivning av Leninbund och Urbahns inställning som klingar mycket sanningsenlig:

Hans organisation har 2.000 medlemmar och ungefär lika många sympatisörer. Den är inte särskild stabil politiskt, och den gör misstag. Den intervenerade i kampanjen mot fickslagskeppet (den spelade ett visst dubbelspel med högern), men framför allt saknar den perspektiv. Den väntar att vi ska ge den lite. Den försöker spela oberoende av oss, men i grunden botten lyssnar den till oss och kommer att fortsätta att lyssna på oss.⁶⁰

Solntsev avslutade med att säga att planen på en internationell konferens tycktes honom vara förhastad, men att Urbahns hade för avsikt att sammankalla den i december 1928 och att han hade avstått från att gå emot honom. Konferensen hölls den 17 februari 1929, vid Aix-la-Chapelle. Det sammankallades av Leninbund. Delegater från två tyska organisationer deltog, Deutsche Industrieverband och Korschist-gruppen Kommunistische Politik från Ruhr, liksom delegater från den franska gruppen Contre le Courant, från oppositionen i det belgiska kommunistpartiet, från NAS-fackföreningen i Nederländerna och från tidskriften *Die Nieuwe Wegs* redaktion. Hade konferensen, som Rudiger Zimmerman tror, som målsättning att ”klargöra” den ryska frågan i de olika organisationer som tillhörde vänstern och yttersta vänstern och som man gjorde anspråk på att omgruppera? I vilket fall som helst förklarar dess sammansättning väl Solntsev reservationer och Trotskijs fullständiga tystnad i frågan efter att han hade lämnat Sovjetunionen. Vi är ovetande om nästan allt, utom två beslut. Det ena var att inrätta en provisorisk internationell kommitté under Urbahns ledning och med belgaren Van Overstraeten, fransmannen Maurice Paz, holländaren Sneevliet, Leninbund-medlemmen Jakob Ritter och syndikalisten Paul Weyer. Det andra beslutet var att inrätta en ”Trotskij-hjälp”, som hade till målsättning att finna asyl för den landsflyktige ledaren i Västeuropa och att hjälpa de av oppositionens ryska revolutionärer som satt i fängelse eller var deporterade.⁶¹

När Trotskij anlände i exil var Leninbund en av de få organisationer med en verklig bas som hade likartade grundläggande ståndpunkter, och som skulle kunna utgöra ett stöd för att organisera den internationella vänsteroppositionen. Nåväl – ett år var nog för att åstadkomma en fullständig brytning, som skulle ha kunnat förutses efter flera månader av korrespondens mellan Urbahns och den landsförvisade. Denna brytning, som ligger utanför ramen för denna artikel, uppstod ur meningsskiljaktigheter om frågor som rörde Sovjetunionens natur, det ”andra partiet” och oppositionens nationella eller internationella aspekter. Det var en artikel av en korschistsympatisör, Heinz Pächter, i Leninbund-pressen, som ledde till att det utbröt en konflikt om ”försvaret av Sovjetunionen” i samband med den östkinesiska järnvägen.⁶² Det var den uppfattning om Sovjetunionens natur som antogs av Leninbunds centralkommitté, som signalerade den slutliga brytningen.

Men dessförinnan inträffade två händelser som kastade ljus över meningsskiljaktigheterna mellan de två formationerna. Vid publiceringen av deklARATIONEN i augusti 1929, proklamerade Urbahns organisation helt felaktigt att Rakovskij hade kapitulerat, och tog på sig det enorma ansvaret att informera världen om att det inte fanns mer än nyansskillnader mellan kapitulanter av typen Pjatakov och Radek, som återfick sina jobb och sina privilegier, och

⁶⁰ Brev från Solntsev till Trotskij, oktober 1928, Houghton T2870.

⁶¹ Denna Aix-la-Chapelle-konferens den 17 februari 1929 nämns bara med ett par rader i *Volkswille* den 27 februari 1929, där det står att Leninbund där hade framstått, inte bara som den som utfärdat inbjudan, utan som ”vänsterkommunisternas” viktigaste kraft.

⁶² Heinz Pächter (1907-1982) gjorde endast en kort visit i korschist-landet. Han blev senare brandlerit och utvecklades därefter högerut. Han skrev om Spanien under pseudonymen Henri Rabassiere och sedan i USA under namnet Henry Pachter. Hans initialer, HP, skrivs ofta som GP i de avsnitt där Trotskij hänvisar till hans artikel, som ett resultat av den dubbla translitterering till och från ryska.

någon som deporterades till hjärtat av Sibirien.⁶³ Dessutom medgavs offentligt att den för sin egen politik hade använt pengar som hade insamlats för att hjälpa deporterade ryssar, och demonstrerade därmed en cynism som, på sitt eget sätt, vittnade om graden av förruttnelse i den tyska kommunistiska rörelsen efter årtal av ”ruthiansk bolsjevisering” och stalinisering.

Vi hoppas att ha övertygat våra läsare om att den konkreta historien om denna period av kommunistisk opposition långt ifrån kan förklaras enbart genom att, som Michel Prat tror, ”ta i beaktande relationerna mellan krisen i det ryska kommunistpartiet och krisen i Kommunistiska internationalen”.⁶⁴ Det finns också sociala krafter, skikt, klasser, apparater, stora och små intressen, en byråkrati i imperieskala och en minibyråkrati i samma skala som en sekt. Till detta kommer svårigheterna att välja en konkret inriktning i en helt ny konkret situation, då man saknar positiva eller negativa lärdomar från tidigare erfarenheter. Vi kommer att veta och förstå mer, när vi fått en djupare förståelse för den zinovjevitiska strömningen och dess politik, och när vi har analyserat betydelsen för alla sektioner i den Kommunistiska internationalen av det som vissa kallar ”nationella oppositioner”. Man måste ta hänsyn till alla dessa faktorer, och många fler, om man vill kunna förklara en utveckling som är mer komplicerad och motsägelsefull än den alltför summariska och schematiska förklaring som Michel Prat föreslagit. Å andra sidan inväntar vi med stort intresse det arbete han håller på att färdigställa om Korsch.

⁶³ Det bör noteras att en av de grunder på vilka Trotskij förebrådde Urbahns var att, även efter de ”tre” hade kapitulerat i Sovjetunionen, fortsatte Leninbunds press att publicera artiklar av dem som om de vore bidrag till en fri diskussion. Mellan mitten av juli och mitten av oktober finner vi sådana artiklar i 11 av de 12 numren av *Die Fahne des Kommunismus*, de flesta av dem av Radek, som hans tidigare kamrater betraktade som en förrädare (angivare). Trotskij skrev i ilska över hyckleriet att sätta upp en show för att upprätthålla en balans – i alla fall en ojämn en – mellan oppositionella och neo-stalinister. [OBS: De som kapitulerade i augusti 1929 var Radek, Preobrazjenskij och Smilga. Rakovskij kapitulerade däremot först i början av 1934 – Red]

⁶⁴ Denna artikel var färdigskriven när det i *Communisme* nr 5 1984 publicerades en artikel med rubriken ”Den internationella kommunistiska rörelsen och oppositionerna”. Låt oss här endast ta upp några punkter som rör vårt studieområde, och framförallt sidan 30 och påståendet att deklARATIONEN av den 16 oktober 1926 innebar ”den Förenade oppositionens kapitulation”. Är avsikten bara att skriva, det spelar ingen roll vad? Hur förklarar Dreyfus att de som ”kapitulerat” fortsatte att kämpa över ett år innan de besegrades, och vissa höll ut ända till sin död? Eller är han okunnig om det sovjetiska kommunistpartiets historia 1927, och har han inte läst *La Revolution Défigurée* [svenska: [Stalins förfalskarskola](#)]? Har han verkligen inte någon annan källa än Prats artikel, som helt klart inte talar om ”kapitulation” i sammanhanget? DeklARATIONEN av den 16 oktober var en reträtt, ett steg tillbaka, en manöver, vad man vill, men en ”kapitulation”? I annat fall har ord ingen betydelse längre. Om denna deklARATION är en kapitulation, då är det en ”kapitulation” att säga att man alltid kommer att försvara sina idéer, men utifrån en bokstavlig respekt för grundlagen. Men vad gjorde i så fall Zinovjev och Kamenev när de förklarade att de övergav sina idéer? Om man kallar allt möjligt för kapitulation, då slutar det med att man inte ser den där den verkligen finns. Om man försöker bevisa för mycket, gör man sig löjlig. Michel Dreyfus ”strävan” att analysera den ryska oppositionens linje påminner oss oemotståndligt om Stalins, för vilken oppositionen var ”död” 1927, var ”i sin döds kamp” 1928, ”fick ta emot avgörande slag” 1929 och vars ”sista rester” höll på att krossas under 1930 – vilket inte hindrade den från att ”höja sitt huvud” 1931 osv. Skillnaden är att vi vet varför Stalin agerade på det sättet, men vi vet inte vad Michel Dreyfus har för skäl ... även om han kan berättat för oss. För otvivelaktigt är det samma motiv som inspirerar honom att sätta citationstecken runt ”vänsteroppositionen” – det var dess namn – men inte runt ”kommunistpartiet”, eller att inte skriva något om människor som blivit bannlysta eller drivna i landsflykt, eller ens, vilket är vanligt, blivit deporterade, utan han skriver att de blivit ”deporterade”, inom citationstecken. Dessa kan förfalla vara tekniska frågor, men de uttrycker tveklöst ett politiskt val. Ett sådant val kan för stunden vara obemärkt, eller ta formen av denna förbryllande ”vårdslöshet” varje gång det är fråga om Trotskij och hans vapenbröder.

P.S. Denna anmärkning var redan skriven när det till oss på Leo Trotskij-institutets kontor anlände ett brev från Michel Dreyfus, daterat den 6 februari 1985, där han i följande ordalag bad institutet att notera hans avsked från Leo Trotskij-institutet: ”Michel Dreyfus meddelar att han begär sitt utträde från Leo Trotskij-institutet”. Det förefaller oss som att det hade varit logiskt att denna avsägelse nått oss innan hans artikel, och inte efter det att vi protesterat i *Communisme*. Icke desto mindre utgör den ett förtydligande som vi noterar med tillfredsställelse – och den ger oss möjlighet att oreserverat tacka Michel Dreyfus för vad han under flera år gjorde för institutet under den period när vi var överens om de grundläggande principerna beträffande historiska verk. (PB)

Gränser

Vi skulle vilja dra några slutsatser om den tyska vänstern, naturligtvis inom gränserna för vår kunskap. Det råder ingen tvivel om att förekomsten av denna strömning i Tyskland – med dess egenskaper och dess djupa rötter – en äkta ”arbetarvänsterism”, var ett av de största hindren på den internationella vänsteroppositionens väg, och särskilt för den tyska oppositionen. Det är bara ett av de sätt som visar att zinovjevitiska strömningen, som på en och samma gång var närstående och annorlunda, samtidigt utgjorde en rival och ett hinder för den trotskistiska strömningen.

Det skulle dock inte vara seriöst att i dag upprätthålla en jämvikt mellan dem, i någon slags historisk balansräkning. Zinovjevs, Kamenevs och deras ryska kamraters förfärliga kapitulation kan naturligtvis hänföras till deras svaga karaktärer och de stalinistiska torterarnas brutalitet och grymhet. Men i två fall är denna förklaring verkligen inte tillräcklig. Politiskt kunde Zinovjev inte hålla stånd – vilket han försökte – utifrån en ståndpunkt som var oberoende av byråkratin men skilde sig från Trotskijs – eller en ståndpunkt som var oberoende av Trotskijs men inte var identisk med byråkratins, ens i ”modifierad” form. De tyska anhängarnas politiska odyssey är ett tydligt exempel på detta. Det visar faktiskt att när Zinovjev och Kamenev fick de kulor som gjorde slut på dem i Lubjankas källare var båda männen verkligen bankrutta och helt isolerade politiskt.

Urbahns’ Leninbund – det är den mest lämpliga beteckningen för den – kan inte på allvar betraktas som en fortsättning på den tyska kommunistiska vänstern. Den bildades på basis av en meningsskiljaktigheter som tog den mycket långt, och egentligen inte längre har sin plats i idéhistorien. De övriga ledarna i den tyska vänstern gick åt olika håll, men det är ändå möjligt att påvisa en viss enhet. Anton Grylewicz, den militanta arbetare som symboliserade vänstern, mannen som säkerställde kontinuiteten med de socialdemokratiska ”revolutionära förtroendemännens” kamp i Berlins ammunitionsfabriker under kriget, som hade organiserat den tyska oktober 1923, ställde sig 1929 i spetsen för minoriteten i Leninbund och bedrev kampen för en tysk sektion av vänsteroppositionen och sedan för Fjärde internationalen. Vi kan i dag konstatera – tack vare *Œuvres* – att även den sista etappen i Ruth Fischers och Arkadi Maslows väg som kommunister utspelades i Trotskijs hårt ansatta läger, Trotskij som de träffade i Paris i januari 1934. Trotskij och Sedov lyckades värva dem, men de lyckades aldrig övervinna fiendtligheten från de ”verkliga trotskisterna” som kom från den tyska oppositionen. Från 1934 till 1936 arbetade de för det Internationella Kommunistiska Förbundets internationella sekretariat – Fischer var medlem under namnet Dubois, medan Maslow samarbetade med det under namnet Parabellum. Detta är inte platsen att diskutera omständigheterna kring och motiven för deras brytning, som ägde rum någon gång under 1936. Låt oss bara säga att även denna endast utgjorde en etapp i en lång färd utanför kommunismens historia. Deras namn förknippades för sista gången med Trotskij av åklagaren, Vysjinskij, under tredje Moskvarättegången.

Werner Scholems levnadsbana, en av de mest sympatiska i denna grupp unga efterkrigstidens ledare, börjar bli känd. Likt Max Hessen – en annan veteran i det uppror som hade planerats i Moskva 1923 – vägrade han att stödja den linje som ledde Fischer och Maslow till att kapitulera, och avgick i februari 1928 från Leninbund, med angivande av skäl som skulle ha kunnat komma från Trotskij. Som en uppmärksam observatör, under en tillfällig taktisk manöver, och medan han återupptog sina avancerade juridiska studier för att meritera sig som en advokat i Berlin, påverkades han av Trotskijs analyser. I Berlin gjorde han 1931 bekantskap med Leon Sedov, och detta möte blev upptakten till ett regelbundet samarbete med Trotskijs tyska kamrater, möten varje vecka med E. Bauer och utarbetande av (osignerade) artiklar för *Die Permanente Revolution*. Han uttryckte en önskan om att träffa Trotskij, som för sin del livligt ville träffa en man av hans kvalitet och talanger. Men i slutändan var det Trotskij som mot-

satte sig hans resplaner, eftersom han inte ville att någon som Scholem skulle ta risken att befinna sig i Turkiet då den avgörande kampen ägde rum på tysk mark. Scholem emigrerade först till Tjeckoslovakien, och återvände sedan med underjordiska förbindelselänkar till vänsteroppositionen, och greps. Nazisterna skulle inte låta detta byte komma undan, en kommunist, en intellektuell och en jude. Han torterades brutalt, och det förefaller som att han avrättades eller dödades under 1939. Det är märkligt att den trotskistiska strömningen inte med större entusiasm har gjort anspråk på denna martyr, som ändå tillhörde den. Att vinna honom till sina led, liksom hans heroiska slut, hedrade dem. När denne unge tyske ledare, som hade organiserat kampanjen för underskrifter av *De 700:as brev*, till slut anslöt sig till den internationella organisation som grundades av Trotskij, var detta inte bara en episod. Den visar att det är löjligt att försöka ställa den ryska oppositionens utveckling mot den tyska oppositionens och vice versa. Vi har här försökt införa lite klarhet i episoder som inte så mycket inbjuder oss att söka syndabocker för taktiska misstag som att på allvar och med respekt för ämnet studera de problem som uppstod ur det som den ryska oppositionen mycket riktigt vid den tiden benämnde "revolutionens kris".

Översättning: *Martin Fahlgren*